

גליון
באר
הבשעה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויק"פ - החודש

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ויקהל-פקודי - החודש

- א..... לחשוב מחשבות בזהב ובכסף - אף בעת עסקיו יזכור שהבורא זן ומפרנס לכל
- ב..... כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתגבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו
- ג..... תוכו רצוף אהבה - עיקר עבודת האדם להשתוקק לטוב
- ד..... עבודת הקודש - התחזקות כנגד מדוחי היצר
- ה..... לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת בכל עת ובפרט בער"ש ושב"ק
- ו..... ויקהל משה - בחשיבות אסיפתן של ישראל
- ז..... זכרון לבני ישראל - לזכור מעלתו שהוא בן מלך, ושנתן ה' 'חכמה' בקרבן
- ח..... משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה
- ט..... בארץ מצרים החודש הזה - כח ההתחדשות אף מעמקי שאול וטומאת מצרים

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת ויקהל פקודי - החודש

ובכוהו ועוצם ידו משיג את פרנסתו על ידי רוב חכמתו וכשרונותיו עסקיו ותחבולותיו, אלא ידע נאמנה כי הקב"ה הוא העושה את כל המעשים, אלא שגזר על האדם לעשות השתדלות ולהתעסק במעשה ידיים, אך בעצם השי"ת הוא עילת כל עילות וסיבת כל הסיבות, וכל הנעשה כאן אינו אלא 'דרך' להביא אליו את הנגזר עליו מן השמים, ואין הפרנסה תלויה כלל בעבודתו ומלאכתו". וזהו שאמר הכתוב 'ששת ימים תעשה מלאכה', שיתחזק באמונה² לדעת שהמלאכה נעשית מאליה³, ובלי שייכות אליו כלל⁴.

לחשוב מחשבות בזהב ובכסף - אף בעת עסקיו יזכר שהבורא זן ומפרנס לכל

בפרשתו (ויקהל לה ב), 'ששת ימים תעשה מלאכה', ולכאורה קשה אומרו תעשה מלאכה, שהיה צריך לומר 'תעשה' ולא תעשה שמשמעו שתעשה מעצמה ומאליה (וכמו לענין המנורה לעיל כה לא וברש"י). וביאר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (הו"ד בבאר משה קאזניץ פקודי ד"ה ויעשו) שבא הכתוב ללמד היאך צריך האדם לעשות מלאכתו ב'ימי המעשה', שלא יעלה על ליבו ח"ו שהוא הוא העושה את המלאכה,

א. ובאמת, האמונה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל היא ה'סגולה' לפרנסה. וכאותו רמז נאה שאמרו בעניין אבני החושן שנכתבו בפרשתן (פקודי לט יא), וכתב רבינו בחיי (כח ט), כי האבן ששמה 'יהלום' היא כנגד שבט זבולון, וז"ל, זבולון על יהלום וכו', והיא לבנה כולה על שם שהכסף לבן, והוא סימן לעשרו של זבולון שנאמר (בראשית מט יג) 'זבולון לחוף ימים ישכון', לכך ניתנה לזבולון והיא מצלחת בפרקמטיא, וסגולת האבן שמביאה שינה על האדם, עכ"ל. ונמצא שאבן היהלום מביאה עשירות ושינה, ובדרך צחות יש לומר, כי אכן דווקא על ידי שהאדם מרגיש כ'ישן' שאינו עושה מאומה, אלא מכיר שהשפעת הפרנסה היא רק מן השמים בלא שום שייכות למעשי ידיו אזי באה עליו העשירות, אכן מי שנדמה לו שהוא 'ער' ועושה רבות בכוחו ועוצם ידו הרי העשירות מתרחקת ממנו ח"ו...

וכמו שיש ללמוד מסדר התפילה לפרנסה שהביא השל"ה הק' (תמיד אות קלד) ליום קודם (עי' הג' יד רמ"ה על השל"ה) ערב ראש חודש ניסן אשר לא מוזכר בה כלל בקשה לפרנסה, אלא כל תוכן התפילה היא הכרה שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, וכמו שפותחת ב'אתה הוא האלוקים, הזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואתה הוא המכין כל צרכיהן, ונוסף על הצרכים ההכרחיים אתה הוא הנותן במילוי ורווח ועושר וכבוד, וכל זה אתה עושה בנדבך לבך הטוב כי אתה הוא הנדיב באמת' וכו', ולכאורה וכי לזו תפילה לפרנסה תקרא כאשר אינו מבקש שיזמין לו הקב"ה פרנסתו, אלא, אדרבה ריבוי וחיזוק האמונה שאתה הוא זן את כל העולם הא גופא ממשיך השפעות הפרנסה.

אגב אורחא, ימי ניסן הם שעת הכושר להתפלל על פרנסה בהרחבה, וכמו שכתב השל"ה הק' (קודם סדר התפילה) 'כי בניסן, טללים שהם לנרכה - נפתחים'. בדרך זה ביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לשבה"ג ד"ה א"י מצות) את אשר הובא בגמ' (ברכות לה:)) 'אמר להו רבא לרבנן, במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא' - בבקשה מכם, ביומי ניסן וביומי תשרי אל תתראו לפני כדי שלא תהיו טרודים במזונותיכם כל השנה, וכפשוטו היינו משום שימים אלו הם עיקר עבודת השדה והכרמים. אך הקשה ה'תפארת שלמה' וכי תלמידי רבא היו עובדי אדמה, אלא נרמז כאן 'כי ביומי ניסן ותשרי עת לעשות לבקש על הפרנסה, שלא יהיה להם טרדות כל השנה' (ועי' עוד בתפא"ש להו"ר שהרחיב בזה).

ב. כה היה מעשה לפני כשבועיים ימים ושמענוהו מבעלי המעשה. אחד ממוסדות החינוך המפורסמים בארה"ק ערך מגבית גדולה, כשמתן שכרה בצידה להיכנס לגורל, שבו הזוכה יקבל לידיו ג' מתנות, א. דירה בטבר'י. ב. רכב מפואר. ג. 'משכורת' של 10,000 שקלים מדי חודש בחודשו במשך שנה תמימה. ביום שני י' באדר תשפ"א בשעה 11 בלילה נערך הגורל ברוב עם, והנה עלה שם הזוכה, מיד התקשרו אליו להודיע לו על זכייתו הגדולה, אך הלה כבר אינו עונה בשעות אלו, והשאירו לו הודעה בתא קולי (voice mail), למחרת הגיע הלה אל ה'משרד' ובישרוהו בהתלהבות על זכייתו, אולם הלה 'לא יצא מהכלים'... ואמר להם, כי היה בטוח בה' הטוב שישלח לו כל צרכיו, והחל לספר להם קורות חייו, ונתברר כי הוא איש תם וישר, אשר לאחרונה התחזק ביותר, והוא 'בעל אמונה' באופן נפלא שא"א לתאר על גבי הכתב. וגילה שהוא כבר בן 26 שנים ועדיין לא מצא זיווגו, ולא עוד אלא שעליו 'להשיא את עצמו' ואין לו פרוטה לפרוטה לצורך הוצאות הנישואין, גם סיפר שלאחרונה התקלקל רכבו, ולגודל

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

היא נצחית וקיימת לעולם ועד, והיכן מתקיימת בדורות הללו מתנה זו של ירידת המן.

ומבאר הרה"ק מנעשכיו זי"ע (הובא בילקט יוסף עמו' רע"ו, לרב"צ אסטראווער), כי אכן, הבטחת הבורא הנני ממטיר לכם לחם מן השמים - לא לשעתה הייתה, אלא היא עומדת וקיימת עד עצם היום הזה. ועדיין באה הפרנסה לכל איש ואיש מאותה 'ברכת המן' כדרך שהמטיר הקב"ה בהיות בני ישראל במדבר, וכדרך שהייתה אז מכוסה בטל מלמעלה ומלמטה, כך היא באה כהיום מכוסה בטל - כלומר תחת הסתר ועיטוף, שנראה כאילו 'השתדלותו' ועסקו בל"ט (אותיות

זכנאמר עוד בפרשתן (שם א-ב) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש'. וקשה, א. הלא הכתוב בא להזהיר על 'שמירת שבת' ולמאי נפקא מינה כתב 'ששת ימים תעשה מלאכה'. ב. מאחר שעיקר הציווי הוא איסור מלאכה בשבת, אם כן היה צריך לומר 'אלה הדברים אשר צוה ה' שלא לעשות אותם' ומדוע אמר 'אשר צוה ה' לעשות אותם' [ודוחק לומר שהכוונה על ששת ימי המעשה שהרי אין ציווי וחוב לעשות מלאכה, כי אם רשות]. ג. הרי מתנתו של הקב"ה

אמונתו הוא מודה ומשבח את הקב"ה על כל מה שבא עליו, ובכלל זה הודה מקרב לבו לפני הקב"ה על ה'טובה' הגדולה אשר חנן אותו בשבירת הרכב, אף נאלץ לצמצם בשעות העבודה מסיבות שונות, וכמובן שניכו לו ממשכורתו, ועדיין היה רגוע ושליט לתוקף בטחונו בהקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל, ומה שנגזר עליו - יגיע גם בלא אותם שעות עבודה... וגם על הפסד השכר הרבה בשבח והודאה לה'. ועתה, כשקנה את כרטיס הגול היה בטוח וסמוך ליבו כי הקב"ה ישלח לו עזרו מקודש, ישלח לידו את הדירה - כדי שיהיה לו להוצאות הנישואין, ואת הרכב תמורת רכבו הישן שנהרס, ואת המשכורת במקום אותה המשכורת שהיה מקבל במקום עבודתו...

והואיל והזכרנו מעניין ההודאה נזכיר מאמר נפלא, כך אמר דוד המלך ע"ה (תהילים ל ט-י) 'אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן, מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמיתך', והיינו שהוא נותן טעם לבקשתו, כי מה בצע - מה תועלת יהיה לך ה' אם אמות וארד אל שחת, וכי אודה לך כשאהיה בעפר, על כן מוטב שאשאר בין החיים ואז יהיה כביכול תועלת במה שאודה ואשבח אותך. הרי לך שלא אמר דוד 'היתפלל לך עפר' או 'היעשה מצוות' וכיו"ב, אלא הזכיר רק את עניין ההודאה, ללמדנו כי הדבר החביב ביותר אצל הקב"ה הוא כשברואיו מודים לו ומהללים ומשבחים אותו, ו'ההודאה' היא הפותח שערי חיים וישועה.

ג. הרה"ק רבי חיים מקראסנא זי"ע היה יושב יומם ולילה סגור ומסוגר בחדרו על התורה ועל העבודה וכמעט שלא היה יוצא אל המון העם. פעם הגיע לעיר קראסנא גוי מומחה, שהיה עושה 'חכמות' שונות ומשונות, ואחד מהם שקשר חבל דק מגדות הנהר אל עבר האחר, והיה מהלך ופוסע על החבל ועובר מעל הנהר כולו כמהלך על היבשה בשלווה ובבטחה. ויקהלו כל העם בני העיר לראות את המחזה הנורא הזה, ואף הרה"ק רבי חיים יצא אל עבר הנהר לראות את המחזה הנורא, ויפלא העם מדוע יצא הצדיק הקדוש מד' אמותיו של קדושה וטהרה לראות המחזה, אחר גמר המחזה פנה הרה"ק לשוב אל ביתו, בהיותם בדרך שאלו המשמש - ילמדנו רבינו על מה ולמה ראה הרבי להגיע הנה לצפות באותו ערל המהלך מעל הנהר וכפסע בינו לבין המוות. ויענהו הרבי ראה נא, גוי זה מסכן את נפשו עבור פרנסתו, אך מכל מקום באותה שעה שהוא מהלך על גבי החבל, אינו מעלה בדעתו מאומה מענייני הפרנסה, אלא כל מעייניו ומחשבותיו שקועים אך ורק בפסיעותיו ובחוט הדק אשר הוא עובר עליו, שהרי אם יסיח דעתו אף לרגע כמימרא לחשוב על פרנסתו וכדו', מיד ימעד ויצנח לתוך הנהר (וכבר לא יצטרך לפרנסה...). כמו כן יש לנו ללמוד מהאי גברא שאף כשיוצאים אנו על הפרנסה ועל הכלכלה, וכל חד וחד טרוד מבוקר עד ערב להביא טרף לביתו, מכל מקום צריכים אנו לדעת שבעת העיסוק בפרנסה אין לנו לתלות את מחשבתנו ודעתנו כי אם באל-עליון (שאין הפרנסה תוצאת השתדלות), שאם לא כן מיד ניפול ח"ו למחשבות פיגול באמונה, ואין לנו כי אם לקשר את מוחנו ולבנו באבינו שבשמים, כי ממנו תבוא לנו הפרנסה בריווח ובנקל.

ד. הוסיף הרה"ק ה'באר משה' זי"ע להסמיק לזה מאמרו של אביו הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (אבות פ"ב מט"ו) ש'מלאכה' נוטריקון א"ל מלא כל הארץ, ומבאר שהעוסק במלאכה מתוך אמונה בבורא כל העולמים שהוא מביא לו את פרנסתו, אין התעסקותו במלאכתו נחשבת הפסק מעבודתו ית"ש ומהדבקות בו ית', אלא כשעמל ביגיע כפיו הרי הוא עובד את א"ל מלא כל הארץ.

את דאגותיו - כלומר, שלא ישקע בדאגת הפרנסה ובענייני עולם, אלא 'וירקעו' מלשון רקיע השמים - היינו, שיזכור ש'אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים' (עי' סוטה מט.), והכל נקצב ונגזר ברקיע ממעל, ומה יתן לו ומה יוסיף לו אם ירבה ביגיעה לחינם. ובוזה יהפוך את הררי וחבילי צרותיו ל'דקין' - כשיאמין ויבטח שאביו שבשמים הואג לכל מחסורו, וכל גורלו אינו מסור אלא ביד ה' ולא בידים אחרות כלל וכלל.

ובמאמרו הנודע של הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק רפט) בלישנא דקרא (תהלים קכח ב) 'יגיע כפיך כי תאכל', כי בדווקא אמר יגיע כפיך ולא יגיע ראשך, לומר, שאף שעל האדם להתעסק בפועל ידיו, לצורך פרנסתו או לשאר עניינים, מכל מקום יראה לעסוק בהם רק בידיו, ואילו ראשו ומחשבתו לא ישקעו יחד עם ידיו בפועל הגשמי.

ובך פירשו צדיקים (עי' דברי שמואל) את האמור בפרשתן (ויקהל לה לב) 'לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת', שבא הכתוב לומר שגם כשעושה בזהב כסף ונחושת אל יתייגע 'בראשו', להיות שרוד כל כולו מהיכן ישיג טרף לביתו, אלא מחשבותיו יהיו לשמים באמונה

'מל' מלאכות כוורע חורש קוצר וכו' הם המביאים לו פרנסתו, ובאמת אינו כן [עיי' במס' שבת (ע.) שאיסור ל"ט מלאכות בשבת נלמד מפסוק דנן - 'דברים הדברים אלה הדברים', אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני עי"ש].

ובך ביאורו של מקרא, אלה הדברים, כלומר, ל"ט מלאכות צוה ה' לעשות אותם, שיתעסק האדם בששת ימי המעשה, וזהו שאמרו שהמן ר"ל השפעת הפרנסה מבוסה בט"ל מלמעלה ומלמטה, דהיינו שנראה לבאי עולם שהט"ל אלו הל"ט מלאכות, הם המביאים לאדם את מזונו, אך באמת אינם אלא הסתר וכיסוי ל'מן' ולפרנסה הנשפעת ממעל על ידי הקב"ה.

וההתחזקות באמונה שהפרנסה באה מן השמים ולא על ידי ההשתדלות תביא אותו לידי מנוחה ומרגוע, ותסיר ממנו את דאגת הפרנסה. וכדכתיב בפרשתן (פקודי לט ג) 'וירקעו את פחי הזהב, ובאונקלוס תרגם 'וירקעו - ורדידו', שעשו אותן דקין. וביאר ה'דברי ישראל' זי"ע ד'פחי הזהב' מרמז על דאגת המזון שהוא הפח יוקשים של האדם בידוע, ועל כך נאמר 'וירקעו את פחי הזהב' - לעשותן דקין, היינו שימעיט ויפחית

ה. בפרשתן (פקודי לט כא), 'ולא יזח החושן מעל האפוד', וביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה תצוה), שהנה אמרו חז"ל (זבחים פח:) שהחושן מכפר על עיוות הדין ואילו האפוד מכפר על ע"ז, אמנם באמת שני חטאים אלו שורשם אחד, והוא חסרון באמונה, כי המאמין בא-ל חי שהוא קוצב את הפרנסה, ואי אפשר לשום אדם להרוויח יותר מאשר נגזר עליו אפילו משהו, אינו נוטל משל חברו מאומה שלא כדין, ואף אינו מורה 'היתרים' שונים לעצמו, כי הוא יודע אל נכון שלא יועיל לו כלום ומה לו לעשוק ולגזול, וזה שחטא ונטל משל רעהו סימן שחסר לו באמונה השלימה, והרי זה מעין כפירה ועבודה זרה, ועל כן 'לא יזח החושן מעל האפוד' - להורות שב' עניינים אלו שורשם ממקור אחד.

וכך אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שהאיש הבוטח במלאכתו ובעיסוקיו וחושב שמהם יש לו מזונות ופרנסה, הרי הוא כעובדי הכוכבים ומזלות - כי מה בינו וביניהם, הללו מדמים בנפשם כי יש בכח הכוכבים והמזלות להשפיע עליהם שפע פרנסה ושאר הצטרכויותיהם, וכיו"ב ממש הוא הסומך על עסקיו ו'עובד' אותם, בחשבו כי מהם תצמח ישועתו... אלא יאמין האדם שכל הצלחת העסק אינה אלא צינור ואמצעי שעל ידו שולח לו הקב"ה פרנסתו בכל עת ובכל שעה, וכל מה שהוא צריך לקבל בודאי יקבל בין אם יעבוד ובין אם לא יעבוד, אלא שעליו להתנהג כמנהג העולם ולעשות פעולות השתדלות כדי להמשיך את השפעת הפרנסה מידו הפתוחה והמלאה.

ו. מעניין לעניין באותו עניין, הזמן גרמא להרבות בשמחה ולמעט את הדאגות, שהרי איתא בגמ' (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ופירש רש"י (סם) 'משנכנס אדר - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח', נמצא שהשמחה של חודש אדר נמשכת עד אחר חג הפסח...

ביסוד הדברים ביאר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע הטעם שכתב השו"ע בריש הלכות פסח (סי' תכ"ט ס"ב) 'אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן' (ואף 'שם הסימן' נקבע על הלכה זו), כי היסוד הראשון של כל 'הלכות הפסח' הוא שלא להלך בפנים נפולות וברוב דאגה, אלא רק מתוך שמחה.

ז. ביסוד זה היה הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע מבאר את דברי הגמרא (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', ולכאורה צ"ב במה גדלה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מהירא שמים. וביאר, שהכוונה

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

טהורה שהקב"ה זן ומפרנס, וא"כ דאגה מניין, אלא שעליו לטרוח בידיו לעשות ב'זהב כסף ונחושת'.
 כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתגבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו
 בפרשתן (פקודי מ לח), 'כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל

לעוסק ביגיע כפיו בלא יגיע ראשו, שאף בעסקו בענייני עולם, הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל, מדריגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדריגת ירא שמים (הובא בחמדת דוד פר' עקב).

ח. כבר הבאנו שאבן יהלום שבחושן היא כנגד שבט זבולון, וכתב הרה"ק מאיזביצא זי"ע (מי השילוח תצוה) לבאר שייכות אבן זו דייקא לזבולון, וז"ל, יהלום הם אותיות י"ה הלום, כי הוא בטח שהשי"ת אתו בכל העניינים שהוא, ואף שנראים שהם ענייני עוה"ז כדאיתא בגמ' (מגילה ו.) זבולון עסק בפרקמטיא, גם אז הוא דבוק בהשם יתברך, עכ"ל, וכלומר ש'יהלום' מורה על האמונה והידיעה כי השי"ת נמצא עמו בכל דבר שעושה, שהרי 'יהלום' הוא אותיות י-ה הלום, ו'יהלום' משמעו כאן (בראשית טז יג באונקלוס ובאבן עזרא), ומידה זו היתה מצויה אצל 'זבולון' אשר היה יוצא למסחרו ועוסק בפרקמטיא, בכל ענין וענין ובכל אתר ואתר שעסק בעסקיו ידע ידיעה אחת - הקב"ה נמצא עמי כאן. וכבר נתבאר הענין בעומק נפלא ע"י חכם וצדיק אחד, בהקדמת דברי הרבינו בחיי - 'זבולון על יהלום והוא הנקרא פירל"א', והיא הנקראת פנינה (פערל). מעתה יש להתבונן בדרך יצירתה של ה'פנינה', וכך הטביע הקב"ה בבריאת תבל ויושבי בה, ישנו בעל חי הנמצא במעמקי הים וישמו 'צדפה' הגדל בתוך מין בית (בנוי משני אבני 'צדפות' המוכרות מחופי הים) וכאשר נכנס לתוכו גרגר חול וכדומה והוא מאד מפריע לאותו בעל חי, מיד הוא מפריש 'נוזל' מגופו ובו הוא מכסה את גרגיר החול, ושוב הוא מוסיף לייצר נוזל כיו"ב, וחוזר ומכסה אותו בשכבה על גבי שכבה, אותו חומר מתקשה ונעשה כאבן וזהו ה'פנינה'. ולכשתבונן בדבר נמצא, כי אותו גרגיר חול ה'מפריע' הוא הוא הסיבה ליצירת הפנינה שהיא אבן טובה ויקרה, וכך הוא דרכה של אותו צדפה להפוך את ה'מניעות' ל'נעימות'... לעשות מאותו מפריע אבן חן נדירה בערכה. וכעניין הזה היתה עבודתו של זבולון, אשר לכאורה זימן לו הקב"ה 'מפריעים' ומניעות מעבוד את השי"ת, שאינו יכול לשבת באהלי תורה כמו יששכר אחיו, אלא 'לחוף ימים ישכון' ומפליג באניות למסחר, אך זבולון באמונתו הזכה והטהורה שה' עמו בכל מצב, ושהקב"ה הוא ששלח אותו לעסוק באותם עניינים, היפך והעלה אותם לעבודת השי"ת, עד שעשה מהם 'יהלום', כי אכן 'י-ה הלום', וגם בתוככי המסחר ה' נמצא כאן.

וכדרך זה ייאמר לכל שאר ענייני הסתר וחושך ענן וערפל, שצריך לדעת כי י-ה הלום, הקב"ה נמצא כאן בתוך ההסתר, והוא קרוב אליו ביותר, וידיעה זו תהפך את הרגשתו לטוב ותרומם את רוחו. וכך שמעתי מאיש צדיק שהיה ב'בידוד' מחמת הטיפולים שעבר עקב שחלה במחלה הנוראה רח"ל, כי הנה מצינו בספה"ק שדרשו תיבת 'בדד' (דברים לב יב) שהוא ר"ת ב'כל ד'ריכך ד'עהו (לשון הכתוב משלי ג ו), אך יש לומר עוד בדד ר"ת ב'כל ד'ריכיו (של הקב"ה) ד'עהו, כלומר בכל מידה שהוא מודד לך ובכל דרך שנוהג עמך דעהו, וגם אם הושיבך 'בדד' - דעהו..., וכידוע ש'דעהו' הוא לשון חיבור ודבקות (רש"י בראשית ג א), וכלומר שבתוך ה'בדד' דעהו כי הוא קרוב אליך ונמצא איתך בתוך כל מחשכים.

ט. סיפר הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניב'ז, שבשנות לימודו ב'מיר', היה דר בסמוך לישיבה יהודי פשוט הנקרא בשם ר' יעקב, לדאבון לב לא היה ר' יעקב יכול להלך על רגליו אלא על ידי קביים, והיו נושאים אותו על כפיים להכניסו להיכל הישיבה בעת התפילות, למראית עין היה נראה כאיש פשוט מאוד, בלא שום מעלה ניכרת ומיוחדת זולת היותו בשמחה תמיד. בהגיע עיתו וקיצו הספידו המשגיח הגה"צ רבי ירוחם זי"ע, ופתח דבריו בכינוי רבי יעקב הקדוש, נדהמו כל בני הישיבה והשתוממו, מעולם לא ידענו כי איש קדוש שוכן בקרבנו, וכי מה קדושה יש בו, שמא הוא צדיק נסתר... המשיך רבי ירוחם בהספדו ואמר, לגודל קדושתך היה ראוי לשתות את המים בהם רחצו את רגליך, והפליאה גדלה שבעתיים, עד שהסביר רבי ירוחם את דבריו, יהודי בעל ייסורים כמותו,

שעבים מכסים ומסתירים את האור, תדע, שבאמת הוא יומם, ולבסוף תראה שאלו הימים החשוכים הם הם המאירים ובאים¹, ואילו כשהוא במצב של ואש תהיה - כשכל כולו בוער בשלהבת אש קודש הרי זה בחי' לילה בו, כי עיקר העבודה להתחזק במצב של חשיכה והסתר², וענין זה יעמוד לעיני כל בית ישראל, בכל מסעיהם - בכל 'מסעות' ותהפוכות חייהם, להתחזק ביותר בעת שענין ה' על המשכן³.

מפני חושך וחושך מפני אור, וה' לילה' אינו אלא הקדמה ל'בוקר'.

ובן רמזו צדיקים לגבי 'עבודתו' של אדם, כי הנה פעמים מתלונן האדם, רצוני ומאווי לעבוד את בוראי עבודה שלימה עבודה תמה, אבל מה אעשה, ותמיד חופפים עלי ענן וערפל המחשיכים בעדי, לזה אמרה תורה כי ענין ה' על המשכן - כשנדמה לך

שצריך לשאת אותו בידיים להביאו לתפילה, ומכל מקום היה שמח וטוב לב ומעולם לא נראתה עליו עצבות ושברון לב, הרי הוא בן עולם הבא (הובא במשכיל לדוד עמ' רנ"ג).

י. שמעתי מאחד שנסע ל'קאנטרי' (מחנה נופש) שבהרי הקעסטילס ביחד עם משפחתו, באחד הימים יצאו ב"ב לטייל ביער הסמוך, ונשאר בבית לשמור על התינוקת הקטנה, והנה לפתע זכה לביקור לא נעים כלל... להקת דבורים נכנסה אל תוך הבית, ונאלץ האברך לברוח החוצה ביחד עם בתו בכדי שלא יספוג מעקיצותיהם... לאחר זמן מה היא חזרה מהטיול ושבו אל הבית אחר שהיה ברי להם שאין כאן שום 'מעופף', ותאמר אל הבעל, ריח עז וחזק של 'גז' (גזז) שורר בחלל החדר, ונתברר שכבר כמה שעות הריח מתפשט בבית מחמת דליפת גז, אלא שהבעל לא חש בדבר מחמת שחוש הריח שבו נפגם בתחילת הקיץ (ווירוס שנת תש"פ...), אז ראה והבין איזו טובה גדולה שלח לו הקב"ה על ידי ה'דבורים', שהרי אילו היה נשאר בבית לא היה יודע כלל שהוא שרוי בסכנת חיים (וגם התינוקת הקטנה אינה יכולה להתריע על הסכנה), ומאת ה' היתה זאת להצילו, וראה בחוש כי הדבורים לא נשלחו לעקוץ אותו אלא להביא לו 'דבש'...

יא. ידוע שבסוף ימיו נענה הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע ואמר כי בימים מקדם היה נראה לו שהימים שהיה אור במושבו, ועבודתו הייתה מתוך הארה והרחבת הדעת הם הם הימים הנעלים והחשובים, והימים שחושך היה בעדו הם כפשוטם ימים אפלים שאין בהם ממש. אולם, כעת הוא רואה כי אדרבה, ימים הללו שעבד בהם את ה' מתוך חשכות והסתרה הם המאירים באמת...

וכן איתא ב'תורת אבות' (דרכים בעבודת הבורא אות מח), בשם הרה"ק מקאברין זי"ע בזה"ל, סיפר, פעם אחת הייתי חולה גדול, האבן זיך מיר גישטעלט די טעג, וראיתי כי הימים שנראו בעיני כמאירים היו נמוכים מאד מאד, ואלו שנראו בעיני כנמוכים היו מאירים מאד. עכ"ל.

יב. בשנה הראשונה לאחר ה'מלחמה' הנוראה, ערך ה'בית ישראל' זי"ע את 'ליל הסדר' כדרכו ברשפי אש, ומשהגיע לפיסקה יכול מראש חודש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, וביאר יכול מראש חודש - שמא יבוא האדם לומר אינני יכול לעבוד את ה' כי אם בזמני אורה כ'ראש חודש' וכדו' (אבל לא בזמני החשיכה - אחר המלחמה...) תלמוד לומר ביום ההוא - שאתה עומד בו, תיכף ומיד עליך להתחיל לעבוד את הבורא 'שוין... שוין...' אי ביום ההוא יכול מבעוד יום - אכן, אולי לכל הפחות ביום זה גופא אחכה למעט בהירות - מבעוד יום (ולא בלילה המרמז לחושך), תלמוד לומר בעבור זה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, דייקא באותה שעה ש'מצה ומרור' מונחים לפניך - והנך עומד בשפל המצב, אז הוא הזמן הראוי והמוכשר להתגבר, להתעלם מהכל ולהתחיל לעבוד את הקב"ה באש קודש שלהבת י-ה.

יג. ביום כ"ב שבט תרי"ט נסתלק לעולם שכולו טוב הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאצק זי"ע, ביומי הפורים כשעדיין לא נגמרו 'שלושים' (מיום הפטירה) נענה ואמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, הנה בקבלת התורה שהייתה בחג השבועות לא ארכו הימים ו'נשתברו הלוחות', והסבר הדבר הוא כי היה מעיקרא מתוך אורה והארה גדולה מן השמים, ואין זה בהכרח שישאר בר קיימא. אבל בקבלת התורה שהייתה בימי הפורים - הדר קבלוה מאהבה, מאהבת הנס, זה היה מתוך 'הסתר' שהוכרחו לשבר ולגלות את הקב"ה מתחת ההסתר, שבירה זו היא הגורמת לקבלת התורה להיות 'בר קיימא', וכוונתו הייתה לחזק לבות נשברים בהסתלקות רבם, כי אדרבה ההתחזקות מתוך השבר והיגון, היא היא תעמיד אותם להיות מקבלי תורה בת קיימא.

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

מרצונם ותשוקתם של בני ישראל, שהרי יש מהם שרצו להביא לנדבת המשכן ולא עלתה בידם, אם מטעם שלא השיגה ידם, אם מטעם שכבר הכריזו 'אל יביאו יותר', ודבר זה הבעיר בקרבם תשוקה ורצון ב'אש קודש' - מרצונות אלו נבראת בריאה מיוחדת, והיא 'מקום הארון אינו מן המידה'. נמצא שרצונותיהם ותשוקותיהם של ישראל גברו על המתנדבים בפועל, ומהם נבנה בית קודשי הקדשים וארון הברית⁷.

ביו"ב ביאר הרה"ק מהר"י מטשורטקוב זי"ע, שהרי המשכן וכליו נתקדשו ב'שמן המשחה', ובמה נתקדש חלל המקדש, אלא כנ"ל, דזה נתקדש מהרצון והשתוקקות של בני ישראל. וזהו כחו של הרצון¹⁰.

תוכו רצוף אהבה - עיקר עבודת האדם להשתוקק לטוב בפרשתו (ויקהל לו א), 'ויעש בצלאל את הארון עצי שטים'. איתא בגמרא (מגילה י:): 'אמר רבי לוי, דבר זה מסורת בדינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה' (שכן לפני הדביר כ' אמה, וכל כרוב היה י' אמה) והיכן עמד הארון אלא בע"כ שאינו מן המידה). היינו שהארון עצמו לא תפס מקום כלל, אלא עמד בנס מיוחד מאת ה'. והנה, תבנית המשכן וכל כליו נבנו מ'נדבות' בני ישראל זה בכסף וזה בזהב ובנחושת או בעצי שטים ושאר דברים, מעתה צריך ביאור, מניין נלקח מקומו של ארון שלא היה מן המידה, ועמד בדרך ניסית. ומבארים בשם הרה"ק השפת אמת זי"ע, דזה בא

יד. בכל אופן ידע שאין הקב"ה דורש ומבקש מאתו אלא את ה'ראשית' - שמצידו יתחיל בעבודתו המוטלת עליו, אז יגמור ה' בעדו. וכך רמז הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (פקודי, ד"ה אי נמי י"ל) בדברי הכתוב בפרשתו (פקודי לח כח) 'וצפה ראשיהם וחשק אותם, 'וצפה' - הקב"ה מצפה ומייחל מהאדם רק את הראשית וכשיתחיל יגמור ה' בעדו, לתת לו חשק והתלהבות דקדושה, וזהו 'וחישק אותם', כי מכאן ואילך יערב לכם.

מענין לענין, הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (תרע"ה) דקדק בלשונות הכתובים בעניין עשיית המשכן וכליו, כי על כל כלי וכלי שעשו נאמר 'כאשר ציוה ה' את משה', חוץ מאצל ה'חצר' בו נאמר (מ לג) 'ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח', ולא כתיב כאשר ציוה ה' את משה. ומבאר בדרך הרמז, כי הנה איתא בגמ' (שבת לא.) שהתורה דומה למפתח הפנימי ויראת שמים היא כמפתח החיצוני, ומי שיש בו תורה ואין בו יר"ש הרי הוא כאותו גזבר שנתנו לו מפתחות הפנימיות ולא נתנו לו מפתחות החיצוניות, שאין לו דרך להיכנס פנימה, נמצא שהחצר החיצונה היא כנגד יר"ש, על כן לא נאמר בחצר כאשר ציוה ה' את משה, לרמז שהאדם צריך לעבוד בעצמו, שהרי בידי שמים חוץ מיראת שמים...

טו. מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר המפורסם 'אין דבר עומד בפני הרצון', כי בשעה שתשאל את רעך מדוע לא עשית את אשר היה מוטל עליך, יכול הוא לתרץ את עצמו ולומר - לא היה ביכולתי לעשות כך וכך. אמנם, על טענה אחת אין לו מה להשיב - מדוע לא היה לכל הפחות רצון לעשות את המוטל עליך עשות, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון' - אין דבר בעולם שיוכל לעכב את האדם מלרצות כך וכך.

ידוע דבר המעשה, שהגאון רבי אייזל חריף זצ"ל חיפש בחור עילוי ותלמיד חכם מופלג לחתן לבתו, מה עשה, הכין לעצמו קושיא קשה כברזל, נסע לאחת הישיבות הגדולות והציע את קושייתו לפני התלמידים. וכה אמר להם, המוצא תשובה נכונה אקחנו כ'חתן', מיד התחילו הכל לאמץ את ראשם, בכל כישרונותיהם וכוחותיהם בפלפול ובסברא כדי למצוא יישוב הגון ונכון לקושייתו, אך אחד מהם לא עמד בכור המבחן אצל הגאון, כי בחריפותו ובכוחו הגדול דחה את דבריהם מכל וכל. לאחר כמה ימים שלא עלה בידם למצוא לו תשובה הודיע להם רבי אייזל בצער, שהוא ממשיך בדרכו כדי למצוא חתן במקום אחר, וכן עשה.

בהיותו רחוק כמה פרסאות מן העיר שמע לפתע קולו של בחור הרץ אחרי עגלתו, ובקוצר רוח ביקש לעצור את העגלה, מיד הורה הגאון לעגלון להעמיד את הסוסים, לשמוע מה בפי הבחור, אך כאשר הגיע הבחור נענה ואמר, רבי קדוש, אכן, לא אזכה להיות ה'חתן', אך הגידה נא לי מהי התשובה לאמיתיה של תורה, כי עוצם הקושיא איננה מניחה לי, תורה היא וללמוד אני צריך, כשמעו כן נענה רבי אייזל ואמר למקורביו 'בחור כזה חיפשתי', כי חפצי בצורבא מרבנן שאהבת התורה יוקדת בלבו באמת.

ומכאן נלמד כל איש לעניינו, כי פעמים והוא עומד בנסיון אדיר וחזק למעלה מכוחותיו, יזכיר לעצמו - אולי אכן אין הקב"ה דורש מעמי אלא שאעמוד ואתחנן לפניו... הצילני מיצר הרע, מכל מיני נסיון ובזיון... ועצם שאגת לבו גורמת נחת רוח במרומים לאין ערוך. וכאותו מעשה, שבכוונה תחילה הקשה הגאון בחריפותו קושיא עצומה

וזהו ה'נותר' שאמר משה לפני הקב"ה מה נעשה במותר - מה יהא עם אותם הרצונות והשתוקקויות, השיבו הקב"ה, לך ועשה בהם משכן לעדות, ר"ל שיעשה בבני ישראל עצמן משכן, שהם עצמם יהיו משכן לשכינה, שכן אין לו לקב"ה צורך ורצון בתרומה אלא ברצון הלב. והשתוקקות זו של אותם שחפצו ולא עלתה בידם היא התרומה הנבחרת ביותר (כן איתא נמי מהרה"ק הר"ב מפשיסחא - הובא באמרי הרי"ם פקודי, ועיין ישמח ישראל פקודי אות ב).

עוד בפרשתן (ויקהל לו ז), 'והמלאכה היתה דים והותר', וכבר הקשו שלכאורה הרי זה סתירה מיניה וביה, שאם היה 'דים' ר"ל שהביאו כפי הצורך כיצד נשאר ייתור ועודף^{טז}. ואיתא במדרש (שמו"ר נא ב) נכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה, רבון העולם עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות. והקשו ה'מפרשים' (שם) - האיך 'יעשה בהם משכן לעדות', והלא כבר נבנה המשכן.

והנה כתיב בפרשתן (ויקהל לה כו) 'והנשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן, וברש"י (מדרש במדב"ר יב טז), אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, 'והנשאם' כתיב, עכ"ל.

וביאר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שאביו הרה"ק מהר"י זי"ע פירש את לשון התפילה 'הבוחר בשירי זמרה' כלומר בשירי זמרה - פירוש כי האיש הירא את ה' אחר גמרו לקיים איזה מצווה מתבונן לחשוב שלא עשאה כתיקנה וחוזר להשתוקק מתי תבוא שוב לידי ואקיימנה ביתר שאת וביתר עז, ומחשבות השתוקקות אלו חשובים מאד אצל אבינו שבשמים, ועל זה אומרים 'הבוחר' בשירי זמרה, שהקב"ה בוחר בהם ואוהבם.

ויש לבאר מאי טעמא נחסרה אות י' דייקא משמם ולא אות אחרת, עוד קשה, מה חטא יש בזה שרצו להשלים את ה'חסר' לאחר נדבת הציבור, אדרבה

ביוצא בזה היה בנדבת המשכן, שלבבות בני ישראל בערו בשלהבת אש קודש ברצונם לבנות בית לאלוקינו, בהתחילם לחשוב שלא עשו ולא התנדבו כהוגן, וכל אחד השתוקק בכל נפשו שישוב לזכות להימנות לדבר מצוה ושיהא המשכן נבנה מחלקו",

שאינ עליה תשובה, ולא אבה אלא לראות מיהו הבחור ש'אהבת התורה' יוקדת בקרבן, ולגודל תשוקתו לדברי תורה הוא דורש ומחפש אחר התשובה, אף בשעה שנראה לו שלא יזכה להיות חתנו של גדול הדור.

טז. וידוע מה שביאר האור החיים הק' (לו ז) שנעשה נס במלאכת המשכן שאל אף שהיה 'והותר' נעשה נס והכל נכנס בבנין המשכן, עד שהמלאכה היתה דים. ופירש ה'חידושי הרי"ם' (עה"ת) הטעם שעשה הקב"ה נס זה, שאם היה נשאר ייתור מהתרומה שלא היה נכלל במשכן, היה כל אחד מתמרמר בליבו שלא זכה שתרומתו תעלה לרצון לפני הבורא ית"ש ולא נבנה על ידו המשכן, על כן הפליא ה' לעשות שיבנו המשכן מכל התרומה שהביאו ישראל בכדי שישמחו כל בני ישראל שקיבל הקב"ה נדיבות ליבם.

יז. בא וראה עד כמה גדולה מעלת הרצון והנדיבות, שהנה האריכה התורה בפרשתן (ויקהל לה כא-כז) בעניין מביאי הנדבה למלאכת המשכן, יש שהניפו תנופת זהב, או תכלת וארגמן וכו', מהם הרימו תרומת כסף ונחושת וכו', והנשיאים הביאו אבני שוהם וגו', ולבסוף כתיב (פסוק כט) 'כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר ציוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל', ולא נתבאר מה בא פסוק זה לרבות ומה חידוש יש בו אחר שכבר נאמר בפרוטרוט כל סדר הבאת התרומה. ומבאר הש"ך עה"ת בשם מורו, שהיו שהתאוו בכל ליבם להביא משלהם את כל מלאכת המשכן, אלא שלא היה להם אלא תכלת וארגמן וכיו"ב, והקב"ה בוחן כליות ולב ראה את עומק מחשבתם הטהורה והחשיב להם כאילו הביאו את כל מלאכת המשכן. ואמר הקב"ה למשה רבינו כתוב בתורה כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא לכל המלאכה ר"ל שהשתוקקו להביא את כל המלאכה, מעלה אני עליהם כאילו אכן הביאו את כל מה שהביאו בני ישראל.

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

גמורים. ולזה בא הכתוב ואמר ויבואו האנשים על הנשים, כי האנשים היו במעלה יתירה על הנשים, שבמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד (ברכות לד:).

ומכאן חיוק גדול למי שנפל בחטאו, ומדרכו של היצר הרע להכניסו ליאוש ולעצבות, כשהוא מכניס בו את המחשבה שכבר אבד סברו והוא חוטא ופושע... אך האמת היא, כי לעולם לא ננעלו שערי תשובה, ואדרבה אם ישוב יתעלה יותר מכמות שהיה בראשונה.

בעניין זה ביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע דכתיב בפרשתן (פקודי לט מג) 'ויברך אותם משה', ופירש רש"י, 'אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננהו'^ט, ומבאר, 'כי הנה מבואר בזה"ק כי כמה וכמה מקטרגים העומדים לבלבל את האדם, ובשעת העבודה ותורה ומצוות מביאים אותו לידי עצבות ומרה שחורה, ומחפים עצמם בכוונה לשם שמים, לאמר, אתה בן אדם למה תכניס את עצמך לעבודה הקדושה הזאת ואתה מלא עוונות ופשעים חלילה, הירצה ה' מידך וכהנה רבות בהזכירו עוונותיו רק בשעת תורה ותפילה, אמנם על האדם לדחות מחשבות אלו, ולעבוד את ה' מתוך שמחה והתחזקות, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיח י"ז) 'כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם וכו', דחה

להם נאווה תהילה שהניחו תחילה לכל בני ישראל להשתתף בנדבה. אלא מבאר ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (עה"ת), שאין לקב"ה חפץ בזהב וכסף אלא כל רצונו הוא שיבער האדם בהשתוקקות לקיים מצות השם בזריזות ובהתלהבות, כן נמי אין מקום לומר שיביאו את אשר יחסר כי אין לקב"ה שום חסרון וצורך, וכל רצונו אינו אלא ב'נשיאת לבם' של בני ישראל בהבאת התרומה מתוך זריזות (ואילו העשיה בפועל אינה אלא בסיעתא דשמיא). לכן נחסר אות י' משמם, שאות זו מרמזת על שם 'יהודי', כי עיקר יהדות של ישראל תלוי בזריזות והתלהבות לעבודתו יתב"ש"ה.

עבודת הקודש - התחזקות כנגד מדוחי היצר

בפרשתן (ויקהל לה כב), 'ויבאו האנשים על הנשים', וכבר ביארו המפרשים כוונת הכתוב באומרו 'על', וביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ג ד"ה בשם) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וז"ל, לרמוז על מעלת בעלי תשובה, שאנשים שחטאו נתעלו מעל הנשים שלא חטאו, עכ"ל. וכלומר, שהרי המשכן בא לכפר על מעשה העגל, ובחטא זה נכשלו רק האנשים ולא הנשים (שהם לא רצו להביא את תכשיטיהן), ובנדבת המשכן נתכפר לבני ישראל, ונמצא שהיו 'האנשים' בדרגת בעלי תשובה, שהם חטאו וחזרו ממעשיהם הרעים, אכן 'הנשים' שלא חטאו הן בבחינת צדיקים

יח. אמנם שבחה תורה את הנשיאים שמשראו שנחסרה אות משמם לא נפלו רוחם בקרבם אלא הבינו מה ה' דורש מעמם, וב'חנוכת המשכן' הזדרזו להביא את הקרבנות. וכבר אמרו צדיקים שיש לנו ללמוד מהם, כי הגע בעצמך, אם היה אחד מגדולי וצדיקי הדור אומר לאדם שהתעצל בדבר מצוה שחסרה בו נקודת היהדות, והיה מוציא אות יו"ד משמו, הלא מסתברא שאותו אדם היה כובש פניו בקרקע ונשבר לרסיסי רסיסים, וכ"ש בנידון דידן שהקב"ה כתב בתורה את שמם חסר יו"ד, והיה להם מקום לחשוב ששוב אין להם עוד תקנה, ועל כן יעזבו את ה'נשיאות' שלהם וישבו בחושך וצלמות לחזור כל היום בתשובה מתוך בכיות ודמעות, אך הם לא נהגו כן, אלא אמרו מאי דהוה הוה ומכאן ואילך נתחזק בזריזות של מצוה, ומיד בהזדמנות הראשונה תיקנו קלקלתם והזדרזו להקריב את קרבנות המילואים בחנוכת המזבח, ולכן האריכה תורה ב'חנוכת המזבח' לפרט כל הקרבנות של כל נשיא ונשיא בפני עצמו ללמדנו שרצה השי"ת את מעשיהם, ולכן אל יפול ברוחו לעולם, ואף אם התנהג שלא כהוגן יש בידו לתקן את מעשיו מכאן ולהבא, וזהו רצון השי"ת.

יט. אגב אורחא, הנה לכאורה קשה, מדוע היה זקוק לתפילה על השראת השכינה, והרי כל עשיית המשכן היה עבור זה, וכבר הובטחו מפי הגבורה (לעיל כה ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', נמצא שכל עיקר ומטרת בנין המשכן וכליו היה כדי שתשרה שכינה במעשה ידינו, ומדוע הוצרך משה רבינו לברכם על כך (עיי' ספר חסידים תתר"כ). ומכאן הוכיחו צדיקים שאין שפע בא לעולם בלא תפילה, ולכן, הגם שעשו את המשכן בכל פרטיו ודקדוקיו לא תשרה השכינה במעשה ידיהם אם לא יתפללו ויבקשו על כך תחילה. ואף אם רצון השי"ת להשפיע מטובו לבריותיו עדיין צריך לאיתערותא דלתתא על ידי שיעמדו בתפילה.

יגיעה ועמל חשובה וחכיבה הרבה יותר אצל הקב"ה אע"פ שאינה יקרת ערך כ"כ (בשווי הממון).

והגם שזו עבודה קשה שבמקדש, מיהו שכרו יגדל מאד, וכפי שאמרו (אדר"נ ג ו) פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער, וכן מובא ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על נסיונותיו.²

לא תבערו אש - זהירות ממחלוקת בכל עת ובפרט בער"ש ושב"ק

בפרשתן (ויקהל לה ב-ג), 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'... לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'. כתב ה'חתם סופר' (ליקוטים ויקהל ד"ה ששת ימים) וז"ל. שעל ידי השבת מתברכים ששת ימי המעשה (זוה"ק יתרו פח). אלא שצריך כלי להחזיק הברכה, ו'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום' (משנה סוף עוקצין), ולכן כל מגמתו של שטן להחריק ריב בשבת - ביום שהברכה מצויה, כדי שלא תמצא כלי מוכן לקבל ברכה, ועי"ז מקולקלים כל ימי המעשה. ועד"ו אני מפרש ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם, פי' שמלאכת ששת ימי המעשה נעשה לכם בזכות קדושת יום השביעי, ולכן לא תבערו אש המחלוקת ביום השבת, כדי שתמצא הברכה מקום לחול, עכ"ל.³

דחיתני לנפול וה' עזרני וכו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי קה', שאותם ה'גויים' סבבוני להפריעני מעבודתו ית' והמה מתפארים בשם ה', כאילו אין כוונתם אלא לשם שמים, אך איני שומע להם אלא 'אמילם' - אחתוך ואדחה אותם מעלי. ועל כך הודה דוד ואמר דחה דחיתני לנפול בידם אך ה' עזרני והצילני מהם, ולא אמות - 'לא אעשה המצוות בעצבות בבחי' מיתה כי אם בחיות ושמחה ואספר מעשי י-ה'. ובוה יתבאר מה שבירך אותם משה, יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם, והיינו שיעשו את העבודה מתוך שמחה ולא מתוך עצבות על חמאיהם הראשונים, ורק עי"ז יזכו שתשרה שכינה במעשי ידיהם, שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה (שבת ל:).

וישים אל ליבו שכגודל הקושי כן ירב שכרו עד מאוד, שהנה כתיב בפרשתן (ויקהל לה כז) 'והנשאים הביאו', ובגמרא (יומא עה.) 'תנא נשיאים ממש', כלומר ש'עננים' הביאום מן השמים. ובוה ביאר ה'אור החיים' (ריש פרשת תרומה) דהנה בסדר הנדבות נקמה תורה את החשוב חשוב קודם, ולכן כתיב תחילה 'זהב וכסף ונחושת' ואחר כך 'ותכלת וארגמן ותולעת שני', וכן הלאה. מעתה יקשה, מדוע נזכרו 'אבני שוהם ואבני מילואים' שהם היקרים מכל הנדבות באחרונה. אלא, היינו טעמא, כי אבני החושן והאפוד הגיעו בדרך נס למדבר על ידי ענני שמיא, וכיון שלא התאמצו להביאם על בן נזכרו ונמנו בסוף, כי העבודה הבאה על ידי

כ. יש שביארו ביסוד זה, מדוע נקט התנא (אבות ה כב) לומר 'לפום צערא אגרא' בלשון ארמי (בשעה שכל המסכתא בלה"ק), דהנה מבואר בתוס' (ברכות ג. ד"ה היה) 'לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יבינו המלאכים (שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, שבת יב:), ויהיו מתקנאין בנו', והכי נמי אמר 'לפום צערא אגרא' בלשון שהם אינם יודעים כדי שלא יקנאו בישראל.

כא. וכבר כתב ב'ספר חרדים' (פס"ו י) 'מי שאבד לו פרח, היתכן שבעיצובו וכעסו ישבור כלי ששוה אלף פרחים... לכן סבול בשמחה כהלל כל הבא עליך'... ומעתה כל איש חכם ונבון יעמיד על כף המאזניים את ה'רווח' שיש לו על ידי הכעס, ולעומת זאת ההפסד הגדול, הן בשבירת לבבות אנשי ביתו שהם שווים הרבה הרבה יותר מאלף פרחים... והן את הפסד הפרנסה לכל ששת ימי המעשה.

עצה טובה כנגד הכעס שמעתי בשם הגאון האדיר פמ"מ הגר"א וואקסמאן שליט"א ראש ישיבת 'מאור יצחק', שלמד 'פרק בחינוך' מהנהגת ה'מלמד' שלו בימי ילדותו, הנ"ל היה מניצולי המלחמה, ובכל עת שהיו הנערים - התלמידים, יוצאים מגדרם, ומתנהגים בשובבות יתר, היה המלמד מסנן מבין שיניו תיבות משונות שהיו נשמעים כמי שהוא מברכם (בלשון נקיה) ב'ברכות' בשפה ההונגרית (מוצאו של המלמד היה מאונגריין), והוא מקלל את התלמידים לרוב חרונו וכעסו, ובכל עת היו מחשבים לעצמם, נעבעך (מסכן) רחמנות על בריה למודת סבל כמותו - שהרי מ'ניצולי המלחמה' הוא, והנה, בסוף שנת לימודיהם אצל המלמד הנ"ל, ניגשו אליו כמה תלמידים לבקש מחילה

מוסיף ה'בן איש חי' על דבריו (ורא שנה שניה), ודע, כי הנה כל אדם העושה קטטה ומריבה עם אשתו או בנו או משרתיו וודאי נראה לו שהדין עמו וראוי לריב על המכשלה שיצאה מתחת ידם בעניני הבית, אך באמת, מי שיש לו מה בקדקדו בין יבין שאם יצא איזה מכשול מתחת ידם, אין זה נעשה מאתם, ואין זה מעשה ידיהם, אלא הוא מעשה שמו"כ כדי לחרחר ריב ומדון בעת ההיא... על כן, כל איש מבין כשיראה איזה מכשול וחסרון בענינים של הבית לא ישם אשמה על אשתו ומשרתיו לריב אתם, אלא יתן אל לבו התנצלות הזאת שכתבנו כי אמת הוא, ואז ישתוק ולא יריב אתם ולא יתבעס, וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא, עכ"ל.

ויקהל משה - בחשיבות אסיפתן של ישראל

בפרשתן (ויקהל לה א), 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם', וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע, כי כך אמר משה לעם בני ישראל, הנה 'ויקהל'

וכבר איתא בזה"ק (עיי' תיקו"ז מ"ח) לפרש מה שנאמר 'לא תבערו אש' - 'לא תבערו אש הבעם בכל מושבותיכם ביום השבת', וכן כתב 'בעל הטורים' לא תבערו אש - אמר הקב"ה, אור שלי פי' של גיהנם שובת בשבילכם, גם אור שלכם יהא שובת. הוסיף על כך בספה"ק (עיי' 'תומר דבורה' להרמ"ק פ"ב), שהגם שמותר לו לאדם להראות פניו בכעס לצורך מצוה לחינוך הילדים אשר חננו ה', אמנם שבת היא יום מנוחה ואסור לו להיות בכעס אפילו כלפי חוץ, וזהו שאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם - אל תבערו אש הבעם בכל מקום שהוא, ואפילו אותה 'העמדת פנים' שהיא מראה כעס רק על פניכם מבחוץ ג"כ לא תבערו.

וכך כתב ה'בן איש חי' (פר' וירא פרשה שניה א) בשם החיד"א (מורה באצבע ק"מ), בעלות המנחה ב'ערב שבת' הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, ובין המשרתים, והרבה טורח הס"א בזה לחרחר ריב, והאיש הירא יבוא יצרו, ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום, עכ"ל.

על שהפריעו לו וגרמו לו לבוא לידי רוגזא, עד שהכריז עליהם כנ"ל... פתח המלמד את החומש בפרשת תצוה ופקודי והראה להם את דברי התרגום על 'שמות האבנים' שעל החושן, 'אודם פטדה וברקת' וכו', תרגם אונקלוס, סמקו ירקו ויבן... קנפרי טרקיא... ופנטרי, וביאר להם, דבשעה שכמעט והגיע לידי כעס על תלמידיו היקרים ורצה לקרר את כעסו מעליהם, היה חוזר בפיו את השמות הללו 'קנכרי... טרקיא... פנטרי...' ובזה היה מזכיר לעצמו כי כל אלו התלמידים 'אבני יקר' אבני חפץ ונשמות טהורות הם, ובזה סר כעסו מעליהם. ומכאן ילמד כל אדם לייקר נפש כל איש יהודי, עד שירגיש בעצמו שאינו כדאי לכעוס על 'אבנים טובות ויקרות' כגון דא... כב. וכה כתב הרה"ק ה'עטרת צבי' זי"ע מזידיטשוב (עיי' סידור 'בית מנוחה' כניסת השבת סק"ז) 'קבלה בידינו לגרש השטן הזה לפרוס מפה על השולחן קודם חצות'.

עוד 'סגולה' לגרש את השטן המחרחר ריב מצינו בדברי השל"ה הקדוש (מסכת שבת, נר מצוה אות ד), וז"ל, כתב בעל 'ראשית חכמה' בספר 'תוצאות חיים' וזה לשונו, מורי נ"ע כתב שיפנה קורי עכביש מהבית בערב שבת, לסוד הרמז, ויתקן הבית בנרות דולקות ומטה מוצעת, עכ"ל. ואני הולך רכיל אגלה סודו וכו' 'והוא סוד הקליפות שרצונם למנוע שלום בית, והם המה העכביש שצריך לפנותם מהבית, ע"כ. (ועיי"ש שהאריך בזה). וע' ב'כף החיים' (סי' ר"נ סק"י) שהוסיף 'יש לזהר לפנותו קודם שעה חמישית, משום דמשעה חמישית ואילך נכנסת הארת שבת'.

כג. פעם אחת נסע הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע עם בנו הרה"ק ר' אשר מסטאלין זי"ע בערב שב"ק לפנות בוקר, בהגיעם סמוך לעיר ראו מרחוק את העשן היוצא מהיסק התנורים שעקרות הבית כבר הסיקו לצורך הכנת מאכלי שבת קודש, נענה הבית אהרן ואמר לבנו בזה"ל 'זעה דיא מלאכים וואס גייען ארויס פון דעם רויך פון דיא קוימענס' - ראה נא את המלאכים היוצאים מהעשן היוצא מהארובות הקבועות בגגות הבתים, ודע, שהנשים מרוב יגיעה בעבודתן להכנת צורכי שבת קודש היו יכולות להגיע למדרגת רוח הקודש 'נאר מיט זייער ירגוזן מאכן זייא דאס קאליע' [- אלא, שעם ה'ירגוזן' - הכעס והקפידא הן מקלקלות את הכל].

כד. סיפר הגה"צ רבי משה אריה פריינד זי"ע גאב"ד ירושלים עיה"ק מה ששמע מחמיו, שפעם נסע עם רעהו לשפוך שיח על קברי הצדיקים בגולה, בהגיעם לבית החיים העתיק בעיר לעמבערג, ראו שעל מצבה אחת חרוט 'פה נטמן פלוני בן פלוני צדיק נסתר', ויתמהו מי האיש הטמון כאן ומה מעשיו, ע"כ, פנו השניים אל הנהלת

אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשרי עלייהו, עד שהיה מתבטל ממציאיותו לגמרי. עכ"ל.

הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תולדות תרע"ו, שבועות) מביא כן בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שכל מקום שיש בו עשרה מישראל, אפילו מלאך שבא לשם מתמוגג מפחד משום דבל כי עשרה שכינתא שריא^{כז}.

בה ביאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה, כי תצא ד"ה זכור) בלשון הכתוב (דברים כה יז)

- ישיבת בני ישראל בצוותא חדא ובאחדות, זה הוא עצמו מהדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם. ומסיים שם, 'הכנסיה וההתחברות מישראל מסיר החומריות והגשמיות מבנ"י'. (ליקוטי הרי"ם, ועיי' אור החיים) כ"ה.

דורשי רשומות אמרו (אמרי נועם, אהבת שלום, יהודי הק' ועיי' בית אברהם), שתיבת ויקהל עולה בגימטריא כמנין מקוה (151), כי ישיבת בני ישראל בהקהל מטהרתם ומקדשתם כטהרת המקוה^{כז}.

נוראות כתב הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע באגרתו הקדושה (אגרת הקודש כ"ג), וז"ל. 'שמעתי מרבותי, כי

החברא קדישא לשאול על כך, לאחר שנתנו מתת יד הגונה הסכימו אנשי חברא קדישא לפתוח בפניהם את פנקסי החברא הנושנים, ומצאו את דבר המעשה, וכך הוה, רבה של לעמבערג שהיה צדיק נשגב וקדוש עליון, הלך כדרכו לטבול בערב יום השבת קודש, בעודו עומד בבית המרחץ ניגש אליו אחד מיהודי העיירה, שהיה עני מרוד וכמעט אינו נראה, והיכהו חלושות על כתיפו עם המטאטא שבידו ואמר לו, הנה בשבוע זה צמת היום וגם מתמול שלשום, דע לך שגם אני צמתי כן, לאחר דקות מספר היכהו שוב ואמר לו הנה בשבוע זה התענית 'תענית הפסקה' משבת לשבת, דע לך שגם אני צמתי כן. אמנם הנפקא מינה בינינו הוא, שאתה בבואך מבית הכנסת לאחר תפילת ליל שבת ולאחר כל השבוע שלא טעמת מאומה, תאכל בשר ודגים וכל מטעמים, ואילו אני בבואי לביתי לא אוכל כי אם פת קיבר במלח ומים לחץ, ודע לך, שבאם תבוא בליל שבת ותראה שחתול אכל את הדגים שהיו מוכנים עבורך ותעלה חמתך ותבוא לידי משהו של כעס, שוב אין שום ערך ושוויות לכל התענית הפסקה שהתענית. ויהי כבוא הרב לביתו בליל שבת קידש על היין וכבר באה שעת אכילת הדגים אמרו לו בני ביתו שחתול אכלם, נזכר מיד הרב במה שאמר לו העני בבית המרחץ, ולא כעס כלל, אז הבין שזה העני אינו איש פשוט כלל וכלל, וודאי קדוש עליון הוא, שלח הרב את משמשו אל ה'צדיק הנסתר', אמר לו מיד ה'צדיק נסתר', הנה בשעה שצדיק נסתר בא לידי גילוי עליו להסתלק מן העולם תיכף ומיד, ובאם היה הרב בעצמו בא הנה היה באפשרותי ללמדו רזי עולם בעת הזאת, וישב המשמש את הדברים אל הרב, כשמוע הרב את דבריו רץ בזריזות אל ביתו של ה'צדיק נסתר' אבל כבר לא הספיק לדבר עמו לאחר שכבר שבק חיים לכל חי, לאור מעשה זה טמנוהו בחלקה חשובה וחרטו על מצבתו בציווי הרב פה נטמן פלוני ופלוני צדיק נסתר. נמצאנו למדים ממעשה נורא זה, שאותו צדיק נסתר היה מוכן להתגלות, ואף להסתלק בגין כך מן העולם, וכל זאת למנוע מהרב 'כעס' אחד, כי מידות רעות בכלל, ומידת הכעס בפרט מוציאים את האדם מן העולם.

לדידן ייאמר, גם אם 'חתול' בדמות בן אדם 'אכל' את שלך וכיו"ב אל תכעס - שלא תאבד טובה הרבה. כה. וכבר הגידו צדיקי הדורות כי 'צבור' ר"ת צדיקים בינונים ורשעים, לרמוז כי אפילו רשעים יש להם עליה כשהם נמצאים ומתאחדים בתוך ה'צבור'.

כו. וכך ביארו במשנה (יומא פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל... ואומר 'מקוה ישראל ה'". כי ג' טהרות הללו שווים הם, ואלו הם. א. מקוה. ב. ישראל. ג. ה'. כלומר שיש ישיבת בני ישראל יחדיו וכן עצם הדביקות בה' וה'מקוה' מטהרים ומקדשים את האדם, ואם במקוה מצינו שהטבילה בה מהפכת את הגוי להיות יהודי - בטבילת גירות, כיו"ב בשאר הטהרות שנדמו לה.

וידוע כי רבים מצדיקי הדורות נהגו 'לטבול' בין יהודים, כדוגמת הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע (תורת חסד, ויקהל) וכן צדיק יסוד עולם שהילך בינינו הרה"ק רבי חיים זאנוויל מרבניץ זי"ע שהיה מרבה בטבילות במקוה, ופעמים שהיה מעמיד סביבו כמה וכמה יהודים והיה נכנס ביניהם ומרכין ראשו ביניהם כטובל במקוה (אם כי פשוט שלדידן אין בזה משום 'טבילה' לטומאה... מ"מ עלינו לדעת גם מעשה זה - כמה קדושה וטהרה נוסף ליהודי בשיבתו בין אחיו).

כז. נפלאות אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע על דברי חז"ל (סנהדרין טז.) 'כל בי עשרה שכינתא שריא', שיש לפרש 'שריא' מלשון מתיר ופותר [כלשון חז"ל (ב"מ פו:) 'כיון דחזא דקא אסר ושרי', עיי"ש], כי כאשר בני

זכור את עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים', פתח בלשון יחיד 'לך' ומסיים בלשון רבים 'בצאתכם', לומר לך שגאולתן של ישראל מיד מצרים היתה בזכות שהיו באחדות, ועמלק גרם להפריד בין הדבקים עד שיהיה לעצמו 'לך', כי אין עמלק יכול לנצח את הכלל כשהם באגודה אחת, אלא רק את היחידים^ח.

(סוטה לו:) לענין הנסיון הנורא שהיה לו ליוסף באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפור ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם, וזכרון זה עמד לו לנוס מהעבירה ולהינצל מן הנסיון. ובוה מפרש שאבני האפור המה זכרון לבני ישראל, להזכירם בכל עת שהם חקוקים על אבני האפור לפני ה', וממילא יתביישו לעבור עבירה, ויהיה לבבם דבוק בה' שזכרו את מעלתם... וכלומר שבא הכתוב להודיע לכל איש מישראל, זכור את מעלתך הגדולה, כי אתה עומד לפני ה' ברוב חביבותו אליך, ואל יפתך יצרך להתלכלך בדבר שאינו מתאים לפי מעלתך^ט...

זכרון לבני ישראל – לזכור מעלתו שהוא בן מלך, ושנתן ה' חכמה בקרבו

בפרשתן (פקודי לט ז), 'אבני זכרון לבני ישראל', וביאר ה'משך חכמה' (ר"ה אבני) דהנה איתא בגמ'

ישראל באחדות ובצוותא גורמים להחיש את הישועה, שתוכל השכינה להתיר את עצמה כביכול מחבלי ויסורי הגלות המר הזה.

כח. גדולה מדת האחדות שעל ידה מתעלה כל יחיד ויחיד עשרת מונים, כמו שאמר הגאון ה'אור שמח' זצ"ל, שקדושת קרבן שלמים אינו אלא קדשים קלים, ואילו זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים הם, אע"פ ששניהם 'קרבן שלמים' הם, כי הבא מכוחו של ציבור מתקדש להיות קודש קדשים.

וכתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חנוכה תרע"ד ליל ב) לבאר אומרים (פסחים עז). 'טומאה דחוויה בציבור', שבישיבת בני" בציבור הטומאה נדחית ומסתלקת מאתם.

כה אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, כי מלכותא דשמיא כעין מלכותא דארעא, ובארעא מצינו, כי בדורות קודמים היה ה'צאר' מחליט בעצמו כיצד תהא הנהגת המדינה, ואוי לו למי שימרה את פיו, אך כהיום הנהיגו בכל מדינות העולם, לקבוע החלטות רק בישיבת ה'סובייט' (מועצת השרים, וכיו"ב), כך נמי, כביכול ב'מלכותא דרקיעא' – כהיום הזה כשיהודים ישובים יחדיו כח אדיר יש בידם, לשנות הנהגת עולם לטובת בני ישראל.

כט. וכן ידוע מאמרו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (באר אברהם ליקוטי אמרים) בפסוק (משלי ג יא) 'מוסר ה' בני אל תמאס', וכה ביאורו, מוסר ה' – הקב"ה מטיף לנו מוסר, בני אתה, על כן אל תמאס, זכור ואל תשכח שגב מעלתך כי בני אתה. וממילא אל תמאס ותתלכלך בבוץ...

מספרים שאחר המלחמה עת נפלו רבים ברוחם ואיבדו את דעתם ויחד עם זה את דתם ל"ע, באותה שעה עלה לארץ הקודש אוד מוצל מאש בחור מבוגר, נצר לאחת המשפחות המפוארות והחשובות, גם הוא עקב המאורעות הקשים נשתבשה עליו דעתו, ועמד להינשא עם בת נכר ל"ע. רבים וטובים ניסו את כל אשר לאל ידם בכדי להניאו מלכרות את נפשו משורש עץ החיים בהסבירים את חומר הענין ואת עונשי הגיהנם וכו' אך ללא הועיל. בצר להם פנו אל הגה"צ רבי גד'ל איזנער זצ"ל שינסה להשפיע עליו. והוא בחכמתו שאלו למבוקשו או אז ענהו במילים ספורות, אה.. ס'איז פאסט נישט פאר א חסידישער בחור... ובכך ע"י שמצא את נקודת מעלתו מצא גם מסילות לליבו התועה וגרם לו תיכף ומיד לזנוח את מחשבתו הנואלת.

ואף אם נפל ונכשל ל"ע עדיין יזכור כי 'בני אתה', וכמו שסיפר הגה"צ ר"י גלינסקי זצ"ל, שבשנות הזעם כאשר הוגלה ע"י שלטון הרשע ברוסי' למחנות עבודה בסיביר, שיכנו את כל האסירים בצריפים ישנים, והנה הוא רואה כי מידי ליל באמצע הלילה כשהכל נמים את שנתם בעמקות נפלאה, קם אחד האסירים בדממה, ובזריזות רבה ניגש אל אחת מפינות הצריף, מוציא בגדים מאיזה 'חור', חיש מהר הוא מתלבש בהם, ומתחיל לעשות תנועות נמרצות בידיו לכל עבר במשך מס' רגעים, וככלות 'עבודה' זו הנו ממחר לפשוט את הבגדים, מחזירם למחבואם ושב למנוחתו. משחזר הדבר ונשנה גם בלילות שלאחמ"כ. החליט הגר"י לשאלו לפשר מעשיו המשונים. האיש החוויר וסירב לענות, אך לאחר שקיבל הבטחה נאמנה כי לא יודע הדבר לאיש, ניאות לגלות את סודו, וכה אמר, דע לך כי אנכי קצין גרמני בעל דרגה גבוהה מאד בצבא, מתוקף תפקידי הייתי ממונה על מאות חיילים אשר סרו

עוד נציגה את ביאורו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תצוה ד"ה ואתה תדבר) על הפסוק (כח ג) 'ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתנו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן', ומקדים להביא דאיתא ב'חובות הלבבות' (בהקדמה) שהקב"ה נטע בלבות אנשים 'חכמה' נטועה וגנוזה, אמנם, רק אם יבוא מי שיעוררם לגלות אותה חכמה - אכן יצא המטמון ויתגלה לעין כל, ואם לאו אזי ישאר נעלם ומכוסה ולא יצא ממנו שום תועלת. והדבר דומה לגרגיר הזורע באדמה, שאם יעדרו שם ויחרשו יצמח הגרגיר, יציץ ציץ ויעלה פרח לתפארה, אך אם לא יעבדו שם ירקב לגמרי. וזהו שאמר הקב"ה למושה, הנה מלאתי את חכמי לב רוח חכמה וצריכים לעורר אותם שיוציאו את חכמתם מן הכח אל הפועל, על כן אתה תדבר אל כל חכמי לב הא גופא אשר

הוסיפו על דבריו, שה'אבנים' המה זכרון לבני ישראל, לומר להם, ראו נא את שמו של יוסף חקוק על האבנים, ותתבוננו ב'שבר עבירה כנגד הפסדה', מה גדול ההפסד של עושי עבירה, שאם היה שומע אליה ח"ו כמה היה גדול הפסדו לדורי דורות עבור הנאה מדומה של רגע אחד... ולאידך גיסא, כמה גדול שבר הבורח מהעבירה, שמאחר שלא שמע אליה משם זכה להיות 'רועה ישראל' (וכדאיתא בגמ' שם), שזכה לזון ולכלכל את כל בית ישראל (מהרש"א), ולא עוד אלא כמו שפירשו בספה"ק ששמות י"ב השבטים על האפוד היו חקוקים על אבן השהם שהיא אבנו של יוסף, נמצא שלא זו בלבד שלא הפסיד את שמו להיכתב באבני האפוד כשאר אחיו, אלא עלה ונתעלה שהוא ה'יסוד' והמקיים לכל בני ישראל.

למרותי, וכל הגה היוצא מפי היה מתקיים כהרף עין. אך, לדאבון לב נפלתי כאן בשבי האויב הרוסי, ומזה תקופה ארוכה שמלבד העינייים במחנה העבודה המפרכים את הגוף, עוד מתאמצים המפקדים כאן בתחבולותיהם לשבר אף את רוחי בקרבי ולהוריד לי את ה'מוראל' עד עפר בעבודות בזויות ומשפילות. אלא שנתמזל מזלי, וכאשר הוגליתי הנה הצלחתי להבריח עמי את מלבושי הצבא שלי - עם כל ה'אותות' אשר קצין כמוני לובש על מדי הצבא שלו, עתה תבין, כדי לשמור על מעמדי גבורת נפשי, הנני לובש את בגדי אלו בהחבא, גם עושה אני תנועות של 'מפקד' רם ונישא המורה לחייליו לפנות ימין ושמאל וכיו"ב, ללא כל שינוי ממה שהייתי עושה בטרם גלותי, ובכך אני מזכיר לעצמי כי אני גנראל. למרות עינויי הגוף והנפש, וחרף כל ההשפלות וההכלמות המכלות מנפש ועד בשר לא אפול ברוחי כי אני גנראל.

והנמשל לענייננו מובן בפשטות, כי על כל יהודי להזכיר לעצמו בכל עת - אף לאחר שהיצר מפתהו לחשוב כי הוא נחות דרגא, אינו שווה מאומה, ירים ראשו ויאמר לעצמו, בן מלך אני, לא אתנהג הנהגה שאיננה מתאמת לבן המלך, נצר לשושלת כרם בית ישראל המפוארה.

וכך הוא לשון הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות ב יג) 'ואל תהי רשע בפני עצמך, כשיחשוב אדם עצמו חסר ופחות לא יגדל בעיניו חסרון שיעשהו', וכלומר, כשאדם מחזיק עצמו בשפלות ופחיתות הוא עלול לעשות את כל החטאים ח"ו באומרו 'ממילא אינני שווה מאומה'... (ועיי' באריכות ב'שערי העבודה' לרבינו יונה באות א' המאריך מאד בהאי עניינא). ל. נוראות מצינו ב'מושב זקנים' מבעלי התוס' (לכ ט) שמקשה מדוע שבר משה רבינו את הלוחות, והגם שלא היו ראויים בני ישראל לקבל אותם, מ"מ קשה מדוע נהג בהם מנהג בזיון לשברם, והלא 'היה לו לגונזם תחת ההר דרך כבוד', וכתב 'מצאתי שפירש הרי"ח שלכך שברם כי היו כבדים עליו והשליכם מההר בידיו כדי לילך למחנה ישראל ולסלקם מן העון, כי כל זמן שלא היה בא אצלם היו חוטאים, וכתב הרי"ח ז"ל מכאן אם אדם נושא ס"ת ורואה שאחרים רוצים לחטוא ואינו יכול למהר ללכת ולמנוע אותם מחטא מפני ס"ת - ישליך ס"ת מידו כדי למנוע מן החטא, עכ"ל. והיינו שהיה כדאי לשבור את הלוחות הקדושות מעשה אלוקים כדי למהר ככל שאפשר להציל את בני ישראל מלהמשיך לחטוא, ומכאן ראינו עד כמה נורא הוא מעשה החטא.

הוסיפו ביתר עומק, כי לכאורה צריך ביאור מה שייך 'שבירה' אצל הלוחות שכל כולם עניין רוחני קדוש ונשגב, אלא ללמדנו על גודל הפגם הנוצר כתוצאה מן החטא, שאין דבר בעולם שיכול לשבור מעשה אלוקים אלא מעשה עבירה... וכדכתיב (דברים ט יז) 'ואשברכם לעיניכם', שתראו ותבוננו מה נורא הדבר אשר עשיתם. ועל כך נאמר בסוף התורה 'לכל היד החזקה וכו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ודרשו חז"ל 'זה שבירת הלוחות', שזהו הלימוד האחרון שבאה התורה ללמדנו לדורות, זכרו ודעו כמה חמור הוא כשחוטאים להקב"ה.

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

בהתנדבות הלב, שיתנדבו את עצמם וכל חייהם לזה וכו', ואף שעושים בחשבה מכל מקום הוא חביב ביותר וכו', וכן היה שגור בפי הרבי מקאצק זי"ע כל המקיים את התורה מעוני (אבות ד ט) היינו שעושה בחשיבה, סופו לקיימה מעושר' (עכ"ל). ומכאן 'תשובה' לכל האומר אין בי חכמה ואין בי דעת... כי אם ירצה ויתחיל במלאכת הקודש אזי הקב"ה ימלא אותו רוח חכמה לג'.

משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה

בפרשתן (פקודי לה כא), 'אלה פקודי המשכן, משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן, ובכפל התיבות 'המשכן - משכן העדות' מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ בדיבור השלישי) עפ"י דברי המדרש שבכסף התרומה (הנותר) שלא הוצרכו למלאכת המשכן בנו 'בית מדרש' בסמוך ל'משכן', ואף הוא נקרא 'משכן', ולזה אמר הכתוב ב' פעמים, א. 'משכן העדות' אשר פוקד על פי משה - שבו ישבו תלמידיו של משה ועסקו בתורה. ב. משכן אוהל מועד - שבו הייתה עבודת הלויים. והקדים הכתוב 'משכן העדות' ללמוד בו תורה, ללמדך כי ה'תורה' חשובה יותר מהעבודה לג'.

מלאתיו רוח חכמה, זה עצמו תדבר אליהם ותודיעם כי הם מלאים רוח חכמה, ועי"ז ועשו את בגדי אהרן, כי יתעוררו לפעול בחכמה שיש בהם ושעד עתה נעלמה מעיניהם לג'. ולדין ייאמר, כי על כל אחד לאמור לעצמו - 'אשר מלאתיו רוח חכמה', הנה אני מלא ב'חכמה' ובכוחות גדולים ונפלאים לעשות רצון קונו, ואל יהיה שפל וקטון בעיני עצמו לג'...

שמו תאמר אין הדברים אמורים אלא לאותם 'חכמי לב', ולא אלי הדברים אמורים, הנה איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, דכתיב בפרשתן (ויקהל לו א) ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה' וגו', ובמדרש (שמו"ר מח ג) דרשו, שכל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת, ולא רק בבני אדם אלא אפילו בבהמה וחיה, שנאמר 'בהמה' (ה'קרי' הוא בְּהֵמָה, אך מאחר שנכתב בלא נקודות על כן נדרש כאילו נאמר בְּהֵמָה). והקשה ה'חידושי הרי"ם' וכי בהמות עסקו במלאכת המשכן, על כן מבאר שהכוונה ל'עניי הדעת' שהם כבהמות אך מאחר שעסקו במלאכה נתן בהם הקב"ה חכמה. ולמד מכאן החי' הרי"ם לדורות לעובדי ה' שהם נקראים עוסקים במלאכת המשכן, וכלשונו 'ורק שיהיה

לא. והדברים אמורים ביותר למחנכים העוסקים בחינוך התלמידים ולהורים העוסקים בחינוך הבנים, הודיעו לבניכם ולתלמידיכם כי הם מלאים רוח חכמה, הראו להם שכשרונות חבויים בהם, ובזה תפיהו בהם רוח חיים, והנסיון מוכיח יותר מאלף עדים על גודל השינוי לטובה המתחולל בלב התלמידים כאשר הם שומעים על המעלות הטובות שיש בהם, והמפורסמות אינן צריכות ראייה ומעשים הם בכל יום ויום כאשר יכול להעיד כל מי שיש לו יד ורגל' בעסק החינוך...

לב. דבר נפלא שמעתי מאחד מגדולי האדמו"רים שליט"א לבאר בדרך הרמז בהא דאיתא במשנה (אבות ג א) 'עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים וכו', דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', שהנה כשאדם מתבונן מאין באת ולאן אתה הולך הרי נופל עליו אימתה ופחד, עד שיתכן שיבוא לידי נפילת הרוח ח"ו, אך משמתבונן 'לפני מי הוא עתיד ליתן דין וחשבון' - כלומר שבשמים מחשיבים את מעשיו, בשמים מתעסקים עמו ודורשים 'דין וחשבון' עליהם, אז יבין שתקותו גדולה... וממילא יתחזק לומר 'עלה נעלה' וגם נוכל...

לג. עוד 'עצה' טובה איתא בספה"ק, דאיתא בגמ' (ברכות נה.) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר (דניאל ב כא) 'יהב חכמתא לחכימין' וכו', וכן ממה שנאמר (לא ו) 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה', מעתה, מקשים העולם כיצד זוכים לחכמה ה'ראשונה', הרי גם היא ניתנת מהקב"ה, וביארו (נפש החיים ש"ד פ"ה, מי השילוח ליקוטי הש"ס שם, ועוד הרבה) שהחכמה הראשונה היא יראת שמים, וכמו שנאמר (תהילים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'', ועל זה אמרו שאין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו 'חכמה' דהיינו יראת שמים. וזו מסורה לכל, ושערי חכמה פתוחים לכל הרוצה להיכנס, שעצתו להרבות ביר"ש ועי"ז יזכה למתנת החכמה מן השמים.

לד. רמז הרה"ק ה'קדושת ציון' זי"ע ה"ד, דהנה ידוע שחמץ מורה על היצה"ר (עי' ברכות יז. רש"י ד"ה שאור) והמילוי של אותיות 'חמץ' [חי"ת מ"ם צד"י] הן יתמיד, לרמז שעל ידי ההתמדה בתורה אפשר להתגבר עליו ולנצחו.

בדרך אחרת מהלך הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, וז"ל. או יאמר, כפל המשכן משכן העדות, ופירש רש"י, רמו למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, ולכאורה הוא תמוה - עדין לא הוקם המשכן, כבר רמו להם להעריך תיקון חצות על החורבן, ולאיוזה צורך רמו להם זאת עכשיו החורבן שיהיה לעתיד... והרי, בשעת חדוה חדוה.

אלא יש לומר, דידוע אמרם ז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובזוהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איהי, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

ואדרבה חשיבות מיוחדת יש לעסק התורה בימי הגלות, כי כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, וז"ל. ענין אריכות הגלות כל כך, אולי משום שחשוב מאד בשמים לימוד התורה בזמן הזה, שהוא בקושי ודוחק גדול ועול פרנסה המטרידים את האדם. (שש"ק ח"ב קעו). והיינו שבימות המשיח תהיה הרחבה גדולה לישראל, כמאמרם (עירובין מג:) 'כיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל', ושוב לא יוכלו ללמוד תורה מתוך הדחק לה. והדברים נפלאים, שהרי הקב"ה מצטער בצרתן של ישראל, ככתוב (תהלים צא טו) 'עמו אנכי בצרה', ואמרו (חגיגה טו:) 'בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי', ואעפ"כ מעדיף השי"ת יותר להצטער בצרתן של ישראל כביכול, כדי שיוכל להשתעשע בתורה שבני ישראל עוסקים מתוך הדחק לה.

ומצינו בגמ' (סוטה מט.) דברים נשגבים אודות העוסק בתורה מתוך הדחק, שתפילתו נשמעת, ומשביעין אותו מזיו השכינה, ואף אין הפרגוד ננעל בפניו. וביאר ב'מעיל צדקה' (אות תקמ"ב) וז"ל, כלומר, מרוב חשק השכינה עמו כדי להסתכל בו אין הפרגוד ננעל כדי להיות תמיד כנגדו שלא להסיר מעליו עיני השגחתו. עכ"ל.

בארץ מצרים החודש הזה - כה ההתחדשות אף מעמקי שאול וטומאת מצרים

צדיקי הדורות הגידו במעלת 'שבת החודש' אשר סגולתה ותפקידה להתחדש כבריה חדשה

זה שבישר להם, אף אם שמו יגרום החטא, ויחרב בית המקדש, אמנם משכן ה' של הארבע אמות של הלכה' - והיכלא דאורייתא זאת, לא יבוטל לעולם. זהו שנאמר 'אלה פקודי' - פירושי 'פקודי' לשון חסרון, כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט), ור"ל אלה פקודי המשכן, היינו בדורות אלה של גליות, שהמשכן חסר, ואין לנו לא משכן ולא מקדש, הגה משכן העדות היינו התורה הוא המשכן והמקדש (שהתורה תהיה במקום המשכן והמקדש), עכ"ל. נמצא שאין כאן כלל הזכרת צער, עכ"ל.

לה. בסוף ימיו נסע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע לעיר וויען כדי לדרוש שם ברופאים, והתלווה אליו בנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, ושהו שם במשך כמה שבועות, ביום השב"ק הבחין מהרי"ד בבחור מבוגר שעוסק בתורה במשך כל יום השבת בהתמדה גדולה ובחשק עצום, ומאד התפעל מעבודתו ומלימודו, ניגש אליו ושאלו מאין הוא ומה מעשיו, נענה הבחור ואמר, שאנשי הצבא הנכריים גייסו אותו לשרת בצבאם, והיה מוכרח לחלל את השב"ק, לכן פנה אל מפקדיו שיתנו לו יום מנוחה בשבת, ותמורת כן יעבוד שעות ארוכות יותר בשבת ימי המעשה, וזכה לשאת חן בעיניהם והרשעים הללו יצאו מגדרם והסכימו להצעתו, מאז קיבל על עצמו לעשות את יום מנוחתו - יום השבת, כולו תורה, כשמוע מהרי"ד את תשובתו נענה ואמר 'מי יודע אם בחור זה אינו מעכב את הגאולה...'. שהרי בבוא גואל יוסר עול הגלויות ועול הגויים מעל צווארינו, ואז לא יוכל עוד כביכול להשתעשע עם לימוד התורה במסירות נפש כשל בחור זה.

לו. הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה מחזיק כולל אברכים לומדי תורה, ומידי חודש בחדשו היה תומך בהם כדי מחייתם, וכך היה סידרן של דברים אם לא עלה בידי הרה"ק להשיג מעות כדי חיותם, היה מצווה אותם ללוות מעות על מנת שהוא יפרעם, אך גם בזה התקשו האברכים מאד, כי לא בנקל מצאו מי שיסכים להלוות להם, לכך פנו המה אל רבם הקדוש וביקשו הימנו שיתפלל עליהם שלא יצטרכו להגיע לידי הלוואה, אמר להם הרבי, אלך אל בית הטבילה שם אעשה 'יישוב' על זה הדבר (בעת הטבילה היה שואל את שאלותיו מן השמים), ביצאו מן המקוה פנה אל תלמידיו ומסר להם את אשר ענוהו - 'אוי וויי ר'מיכל'ע... איך לא תדע שמעט הייסורים שלהם יקר אצלי יותר מכל תורתם ותפילתם.

ויזכור שאין שום מצב בעולם שאי אפשר לעלות משם לדרך המלך, ואף אם נמצא בשאול תחתיה אפשר לו לעלות במעלה ההר. וכבר אמר הרה"ק היסוד העבודה זי"ע בפסוק (תהלים קמה יב) 'להודיע לבני האדם גבורותיו', דקאי על האדם, שעליו להודיע לעצמו שבוחות עצומים טמונים בו, וכל עבודתו היא להוציאם מהבט אל הפועל.

וזה הביאור בדברי הגמרא (שבת קמז:): 'רבי אלעזר בן ערך איקלע לעיר 'פרוגיתא' שהיין שם היה משובח מאד, נמשך ר"א אחריהם ושכח את כל תלמודו, כאשר חזר לבני הישיבה רצה לקרוא בספר התורה, משבא לקרוא 'החודש הזה לכם' אמר 'החרש היה לכם', התפללו עליו חבריו החכמים, ונזכר בתלמודו. מכאן למד הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע, שגם מי ש'החרש היה לכם' ולבו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, כדוגמת החולה שלקה בליבו (בגופו של אדם) שהוא (הלב) עיקר חיותו (של האדם), והרי אם יסתם לבו אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת, מכל מקום בפרשת החודש יש גם בידו לחדש את לבו כבריה חדשה ממש (הובא באמרי הר"ם בא, משמו) לט.

יה"ר שיחדש הקב"ה עלינו את אורו כבתחילה, ונזכה אף אנו להתחדש בכל ענינו ומעשינו, אור חדש על ציון תאיר ונזכה במהרה לאורו.

לעבודתו ית"ש. שמא יאמר האדם, איני יודע מה אתה סת, היאך אתחדש ובמה אתחדש, ידעתי גם ידעתי את שפל מצבי - כבר אבד סברי ותוחלתי, כיצד אתעלה מעל מצבי, ישמע לדברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (שבת החודש ד"ה ויאמר ה') 'החודש הזה לכם' - היא המצווה הראשונה שה' צוה אותם, ואמרה להם (מצווה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה, שאיש יהודי הרוצה להתקרב להשי"ת לא ימתין עד שיצא מבין התאוות והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' - משוקע במ"ט שערי טומאה ובגילולי ע"ז יתחיל כבר בעבודתו יתברך לז.

ולכן ההתחדשות היא מצווה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לבל יתייאש אף אם מצבו קשה ושפל, כי לעולם יש בידו להתחדש כבריה חדשה.

ואולי לכן נמשלו בני ישראל ללבנה (שוח"ט תהלים כב יב), דהרי הלבנה מתמעטת וחוזרת ומתחדשת מדי חודש בחודשו, וזאת אשר הראה הקב"ה למשה רבינו את הלבנה בהתחדשותה ואמר לו 'בזה ראה וקדש' (רש"י פסוק ב, מ'מכילתא) כהתחדשות הלבנה מתוך מיעוטה וקטנותה, כך על בני ישראל להתחדש תמיד אף מתוך מיעוט וקטנות לה.

לז. וכבר אמרו על דברי חז"ל (הובא רש"י בראשית א כ) 'כל דבר שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ' כי כל עוד שאין האדם מתחזק להתרומם אפילו מעט מעל לארץ אינו קרוי 'אדם' אלא 'שרץ'. כי עיקרו של האדם הוא ההתרוממות מעל גבי הקרקע.

לח. סיפר הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע, שפעם התלווה אל דודו רבי זעליג לידר במסעו לאיטליה (שנסע לשם לצורך מסחר האתרוגים) ובהיותם במלון בעיר טריעסט מצא ספר קטן, ובו שואל על נוסח התפילה המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, מדוע עשה ה' ככה, ולא ברא בפעם אחת את כל הבריאה, ומתריך שם, שבא להורות לנו את הדרך נלך בה, שלא נאמר אבדה תקוותי - כזאת וכזאת עשיתי, וכבר אין לי כל תקוות טוב, לזה אומר לו הקב"ה, אף אני מחדש בכל רגע את העולם, ובכל רגע יש מציאות חדשה, גם אתה תתהפך מעתה למציאות חדשה. וכך הביא הגה"צ רבי משה מידנער זי"ע לפרש במה שאומרים בליל שב"ק 'מלך סומך נופלים, מלך עושה מעשה בראשית', שהקב"ה סומך נופלים על ידי שהוא מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ונמצא שבכל יום האדם הוא כבריה חדשה, וכאילו מעולם לא נפל (תורת אבות, שמחה והתחזקות, עז)

אמרו חז"ל (ברכות ד:): 'כל האומר 'תהלה לדוד' בכל יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא', בדרך צחות היה מפרש הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל, כי הרי אנו מסיימים פרק זה בפסוק (קטו יח) 'ואנחנו נברך י-ה מעתה ועד עולם הללויה', ואכן מי שאומר ג' פעמים ביום מעתה - פירוש 'פון יעצט בין איך א נייע זלמן' (העבר אין, ומעתה הנני 'זלמן' חדש, ונקט זלמן כי כך היה שמו ובאמת הוא נוגע לכל אדם איש איש 'בשמו' הטוב יבורך), לכן מובטח לו שהוא בן עולם הבא. לט. אמרו חז"ל (תענית כ:): שאלו תלמידיו את רבי אדא בר אהבה במה הארכת ימים, ובתוך דבריו אמר להם 'מעולם לא ישנתי בבית המדרש' וביארו, שכוונתו הייתה שלא היה בבית המדרש כישן, אלא תמיד קיים בעצמו וחי בהם' בהתחדשות גדולה ובחיות.

באר הפרשה - פרשת ויקהל פקודי - החודש

יז

פעם שאלו את הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, הנה אנו שומעים תמידין כסדרן מפה קדשו של הרבי על עניין ההתחדשות בכל עת ובכל מצב, ולכאורה נראה הדבר כסותר את התפילה שאנו מבקשים 'שתרגילנו בתורתך' שמשמעו שמבקשים אנו על הרגילות ולא על ההתחדשות, נענה ה'אמרי אמת', שוודאי עיקר עבודת האדם היא להתחדש תמיד כאמרם ז"ל (הובא ברש"י שמות יט א) 'שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו', אך פירוש התפילה 'שתרגילנו' בתורתך - שיהא האדם רגיל בה כמו במידי דאכילה, שבכל יום ויום סועד את ליבו במאכל ומשתה ואף על פי כן אינו מרגיש שום 'רגילות' אלא עושה זאת מתוך התחדשות ופרישקייט מחדש בכל יום ויום, כך ממש יהא בדברי התורה 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם' - שילמד בכל יום בהתחדשות כמו ה'רעב' לשמוע דבר ה'

הרה"ק השרף מקאצק זי"ע תמה על הלשון (עיי' רמב"ם הל' יסודי התורה פרק ד הל' ג) 'מילא כריסו בש"ס ופוסקים' וטפי הוה ליה למימר 'מילא ראשו בש"ס ובפוסקים', אלא שלימוד התורה צריך להיות ככריסו של אדם, שאף שכבר סעד לבו במאכל ומשתה הרי לאחר כמה שעות שב הוא להיות רעב, כך יהא בתורה, לא יסתפק במה שכבר למד היום או...אלא תמיד ישוב להיות רעב וצמא על דברי תורה

